

IV.

Odůvodnění

1. OBECNÁ ČÁST

1.1 Název

Návrh nařízení vlády o úpravě náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání a o úpravě náhrady nákladů na výživu pozůstalých podle pracovníprávních předpisů (nařízení o úpravě náhrady) byl připraven na základě Plánu legislativních prací vlády na rok 2018, zmocnění § 271u odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 205/2015 Sb. a usnesení vlády č. 302 ze dne 16. března 2005.

1.2 Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy, odůvodnění jejích hlavních principů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, který upravuje vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, obsahuje i úpravu povinnosti zaměstnavatele nahradit poškozenému zaměstnanci nebo pozůstalému vzniklou škodu nebo nemajetkovou újmu vzniklou při pracovním úrazu nebo a nemocí z povolání. Mezi druhy náhrady škody patří i náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti a náhrada nákladů na výživu pozůstalých.

Výpočet náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti se na základě zákona provádí tak, že se vychází z průměrného výdělků před vznikem škody a z výdělků dosahovaného po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu. Je-li výdělek zaměstnance po pracovním úrazu nebo nemoci z povolání s připočtením případného invalidního důchodu nižší než jeho průměrný výdělek před vznikem škody, pak je zaměstnavatel povinen tento rozdíl dorovnat náhradou za ztrátu na výdělků. Dojde-li u poškozeného ke zvýšení dosahovaného výdělků nebo zvýšení invalidního důchodu, sníží se mu poskytovaná náhrada za ztrátu na výdělků. Poškozený tudíž pobírá stále stejnou částku.

Obdobnou úpravu obsahuje zákoník práce i pro pozůstalé po zaměstnanci, který následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání zemřel. Při výpočtu náhrady nákladů na výživu pozůstalých se vychází z průměrného výdělků zaměstnance zjištěného před jeho smrtí s tím, že pokud zemřelý před svou smrtí poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu jedné osobě, pak náhrada nákladů na výživu pozůstalých činí 50 % uvedeného průměrného výdělků, pokud poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu více osobám, činí náhrada 80 % průměrného výdělků.

Aby z důvodu výše uvedeného výpočtu předmětných náhrad nedošlo k neodůvodněnému rozdílu mezi poškozenými a ostatními zaměstnanci nebo důchodci ve výši pobíraných částek, obsahuje zákoník práce (§ 271u odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., ve znění zákona č. 205/2015 Sb.) zmocnění pro vládu, aby vzhledem ke změnám, které nastaly ve vývoji mzdové úrovně a životních nákladů, upravila nařízením podmínky,

výši a způsob náhrady za ztrátu na výděleku příslušející zaměstnanci po skončení pracovní neschopnosti vzniklé pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. To se vztahuje i na náhradu nákladů na výživu pozůstalých.

V prvním období vydávání nařízení vlády se zvyšování provádělo v zásadě tak, že se průměrný výdělek před vznikem škody zvyšoval v závislosti na zvýšení průměrné mzdy v národním hospodářství v daném období. Protože se však ukázalo, že tento systém není objektivní, neboť v průměrné mzdě v národním hospodářství byly zohledňovány i vysokopříjmové kategorie zaměstnanců, avšak většině zaměstnanců o tak vysoké procento výděleky nevzrůstaly, bylo zvoleno zvýšení podle procentní výměry důchodů (usnesení vlády č. 302/2005). Důvodem byla skutečnost, že alespoň o toto procento musí být zvýšení provedeno, neboť kdyby tomu tak nebylo, poškození a pozůstalí, kteří pobírají z důvodu pracovního úrazu nebo nemoci z povolání invalidní důchod nebo pozůstalostní důchod, a kterým by se tento důchod zvýšil jako ostatním důchodcům, by zvýšení vlastně neobdrželi, neboť o částku, o kterou se jim zvýší důchod, se jim sníží poskytovaná náhrada. Faktického zvýšení tedy lze dosáhnout pouze zvýšením průměrného výděleku, do kterého se jim náhrada poskytuje. Do současné doby bylo vydáno již 26 nařízení vlády a 1 zákon, na základě kterých došlo ke zvýšení průměrného výděleku poškozených a pozůstalých. Výjimku tvořil rok 2009, kdy nedošlo ke zvýšení důchodů pro rok 2010, a proto nedošlo ani pro tento rok ke zvýšení předmětných náhrad. Naposledy byla úprava náhrady za ztrátu na výděleku po skončení pracovní neschopnosti a náhrada nákladů na výživu pozůstalých provedena nařízením vlády č. 406/2017 Sb.

Podle nařízení vlády č. 213/2018 Sb. dojde od 1. ledna 2019 k procentnímu zvýšení důchodů o 3,4 % a budou mu podléhat všechny důchody přiznané před tímto datem. Proto je navrhováno, aby se zvýšení uvedených náhrad týkalo také všech poškozených a pozůstalých, jimž vznikl nárok podle pracovníprávních předpisů před 1. lednem 2019. Pokud nárok na náhradu vznikne po 31. prosinci 2018, průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výděleku a pro výpočet náhrady nákladů na výživu pozůstalých se zvyšovat nebude.

Z výše uvedeného vyplývá, že cílem navrhované úpravy je, jako každý rok, zvýšit náhradu za ztrátu na výděleku a náhradu nákladů na výživu pozůstalých zákonem předepsanou formou, tj. nařízením vlády, a to v závislosti na procentním zvýšení důchodů, ke kterému dojde u důchodů přiznaných před 1. lednem 2019 od splátky důchodu splatné po 31. prosinci 2018.

1.3 Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy se zákonem, k jehož provedení je navržena, včetně souladu se zákonným zmocněním k jejímu vydání

Návrh nařízení vlády se předkládá na základě Plánu legislativních prací vlády na rok 2018, podle zmocnění § 271u odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění zákona č. 205/2015 Sb., a v souladu s usnesením vlády č. 302 ze dne 16. března 2005.

1.4 Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie a obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Návrh právní úpravy nezpracovává do právního řádu České republiky právo Evropské unie a není s ním ani v rozporu. Návrh není rovněž v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

1.5 Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, dopady na životní prostředí

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet a ostatní veřejné rozpočty je vázán na to, zda nárok na předmětnou náhradu vznikl před 1. lednem 1993, nebo po tomto datu. Do 31. prosince 1992 hradil náhradu škody poškozenému zaměstnanci v zásadě zaměstnavatel bez toho, že by mu byla ze zákona tato náhrada refundována ze zákonného pojištění. Od 1. ledna 1993 bylo zavedeno zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, podle něhož každý zaměstnavatel odvádí buď České pojišťovně a. s. nebo Kooperativě, pojišťovně, a. s., pojistné, a v případě, že je zaměstnavatel povinen poskytovat náhradu škody, pak mu výši škody, kterou poskytl poškozenému zaměstnanci nebo pozůstalému, příslušná pojišťovna refunduje. Navrhovaná právní úprava bude mít dopad na státní rozpočet v případě, že se jedná o nároky poškozených nebo pozůstalých vzniklé před vznikem zákonného pojištění, za které převzal odpovědnost stát (zákon č. 154/2002 Sb., o přechodném financování některých sociálně zdravotních dávek horníků) a dále v případě, že se jedná o nárok zaměstnance organizační složky státu vzniklý před i po 1. lednu 1993, neboť organizační složky státu nejsou jako zaměstnavatelé ze zákona pojištěny. Nepřímý dopad na státní rozpočet lze dovodit z výše přebytku pojistného, které každoročně odvádějí uvedené pojišťovny do státního rozpočtu.

Podle oslovených subjektů, které jsou napojeny na státní rozpočet, a které dopad sdělily, bude při navrhovaném zvýšení o 3,4 % pro rok 2019 odhad dopadu cca 681 000 Kč (dopad bude fakticky nižší, neboť ve výpočtu bude třeba zohlednit i zvýšení uvedených důchodů, o něž se sníží poskytovaná náhrada). Ve všech výše uvedených případech však budou tyto náklady pokryty z rozpočtových kapitol předmětných subjektů.

U pojišťoven, které od 1. ledna 1993 provádějí zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, činí odhad cca 139,5 mil. Kč. Navržené zvýšení nebude mít vliv na navýšení prostředků, neboť bude pokryto z vybraného pojistného. I zde bude dopad valorizace fakticky nižší, neboť pro výpočet náhrad je rozhodné i zvýšení důchodů (o částku, o kterou se zvýší důchod, se sníží poskytovaná náhrada).

Dopad na podnikatelské prostředí České republiky, resp. na malé a střední podnikatele, kteří poskytují jako zaměstnavatelé náhradu škody poškozeným a pozůstalým, kterým vznikl nárok po 31. prosinci 1992 není žádný, neboť je jim tato náhrada refundována příslušnou pojišťovnou z titulu jejich zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání.

Pokud nárok na uvedenou náhradu vznikl poškozenému nebo pozůstalému před 1. lednem 1993, tedy před vznikem uvedeného zákonného pojištění odpovědnosti zaměstnavatele a kdy náhradu škody poskytují zaměstnavatelé poškozeným a pozůstalým bez refundace příslušné pojišťovny, nelze náklady zvýšení náhrad vyčíslit, neboť nejsou známy statistiky všech těchto odpovědných subjektů.

Zvýšení uvedených náhrad se pozitivně dotkne osob se zdravotním postižením, které v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání pobírají některý z invalidních důchodů nebo pozůstalých, kteří pobírají pozůstalostní důchod z důvodu smrti zaměstnance na následky pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Kdyby totiž ke zvýšení průměrného výdělku, do kterého jsou jim výše uvedené náhrady poskytovány, nedošlo, nedošlo by u nich ani ke zvýšení reálně pobíraných částek, a to na rozdíl od poživatelů důchodů z obecných příčin, u nichž podle nařízení vlády č. 213/2018 Sb., ke zvýšení důchodů a tedy i reálně pobíraných částek dojde. Důvodem je skutečnost, že výpočet výše uvedených náhrad je takový, že o částku, o kterou se zvýší invalidní důchod, se sníží poskytovaná náhrada.

Vzhledem k tomu, že předmětnou úpravou dojde ke zvýšení poskytovaných náhrad, nemělo by dojít v jejím důsledku k negativním sociálním dopadům. Naopak, zvýšení náhrad bude mít pozitivní sociální dopad, nejen na samotné poškozené, u kterých dojde ke zvýšení fakticky pobírané částky, ale i na členy jejich rodin, kterým poskytují výživu. Pozitivní dopad bude zřejmý zejména u osob se zdravotním postižením, kterým toto postižení vzniklo v důsledku pracovního úrazu nebo nemoci z povolání a u kterých je v mnoha případech náhrada za ztrátu na výdělků jediným zdrojem příjmu.

Navržená úprava nebude mít dopad na životní prostředí.

1.7 Zhodnocení současného stavu a dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Dopad ve vztahu k zákazu diskriminace není žádný, neboť procentní zvýšení se týká průměrného výdělku před vznikem škody, a je stejné pro všechny poškozené a pozůstalé, kteří splňují podmínky nároku stanovené právním předpisem. Mezi poškozenými a pozůstalými návrh respektuje zákaz diskriminace stanovený zákonem č. 198/2009 Sb.

Z hlediska rovnosti mužů a žen je návrh neutrální, neboť právní úprava je pro obě pohlaví stejná.

1.8 Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Návrh nařízení vlády nemá dopad na ochranu soukromí ani na osobní údaje.

1.9 Zhodnocení korupčních rizik

Možnost korupčních rizik je nulová, neboť zvýšení náhrad je prováděno na základě právního předpisu, který taxativně stanoví procentní výši, o kterou je odpovědný subjekt povinen uvedenou náhradu zvýšit.

1.10 Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava není úpravou, která má přímý dopad na bezpečnost nebo obranu státu.

Zdůvodnění neprovedení hodnocení dopadů regulace (RIA)

Obsah nařízení vlády o zvýšení náhrad lze shodně, jako obsah nařízení vlády o zvýšení důchodů, považovat za změny technického charakteru nemající dopad na věcnou stránku právního předpisu, neboť nutnost regulace, její forma i obsah a lhůty pro regulaci jsou v zásadě dány zákonem a usnesením vlády č. 302 ze dne 16. března 2005. Z tohoto důvodu není RIA, v souladu s Plánem legislativních prací vlády na rok 2018, uplatňována.

2. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

K § 1

Navrhuje se zvýšit průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady za ztrátu na výdělku a průměrný výdělek rozhodný pro výpočet náhrady nákladů na výživu pozůstalých příslušející podle pracovněprávních předpisů o 3,4 %, a to v závislosti na zvýšení procentní výměry důchodů, ke které dojde od 1. ledna 2019.

K § 2

Navrhuje se, aby se náhrada za ztrátu na výdělku a náhrada nákladů na výživu pozůstalých, na kterou vznikl nárok po 31. prosinci roku 2018, nezvyšovala. K zohlednění zvýšení průměrného výdělku poškozených a pozůstalých, kterým vznikne nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti a nárok na náhradu nákladů na výživu pozůstalých v průběhu roku 2018, dojde při dalším zvýšení pro rok 2019.

Zvýšení se navrhuje provést i v případě, že náhrada za ztrátu na výdělku poškozeným nepříslušela v důsledku zvýšení invalidního důchodu (od 1. 6. 1994 se při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělku přihlíží ke všem zvýšením těchto důchodů).

K § 3

U poškozených, kterým vznikl nárok na náhradu před 1. lednem 1993, se při výpočtu náhrady vychází z čistých výdělků. V zájmu zamezení dvojího zdanění se „čistá“ náhrada zvyšuje o 20 %, neboť podléhá dani z příjmu.

K § 4

Navrhuje se, aby zvýšená náhrada příslušela poškozeným od 1. ledna 2019, t.j. od data, od kterého bude poškozeným příslušet zvýšení invalidního důchodu.

K § 5

Účinnost nařízení vlády se navrhuje stanovit dnem 1. ledna 2019.